

Wybrane przykłady koncepcji produktów turystyki zrównoważonej w regionie pomorskim

Eko-muzea i eko-parki: ekspozycja charakterystycznych ekosystemów wiejskich i rzecznych

Eko-muzea definiowane są jako wszelkie „żywe ekspozycje” i „muzea bez ścian”, łączące naturę i kulturę. W eko-muzeach sieci „eksponatów”, rozrzucone są po mniejszym lub większym terenie, atrakcjami są ciekawe imprezy i prezentacje, w których odwiedzający mogą uczestniczyć czynnie, spróbować, doświadczyć.

W ujęciu szerszym są to wszelkie tematyczne muzea lokalne, które prezentują np. wybitne osoby, pozostałości kultury materialnej (dawne rzemiosło, rolnictwo), obyczaje (w tym regionalną kuchnię). Dobrze rozwinięte są w Niemczech, w samej Meklemburgii jest ok. 150 takich placówek. Ich działalność rozwijana jest w Europie od lat 60., najbardziej znane są we Francji i Anglii, a niedawno sporo słychać o muzeum Weneckiej Laguny. Bliżej są też – w Polsce. Kilka ciekawych przykładów znanych jest u sąsiadów na Litwie.

W Polsce trzeba przede wszystkim rozwinąć sieć tego rodzaju placówek – jest ich jak dotąd bardzo mało.

Dominują skanseny kultury ludowej (nie tożsame z ekomuzeami gdyż stanowią raczej „kompozycje obiektów”, rzadko na bazie istniejących pierwotnie układów), ale są też placówki pokazujące w sposób ciekawy ludzi (np. muzeum Konopnickiej w Suwałkach), zaczynają rozwijać się – pokrewne częściowo – tzw. tematyczne parki rozrywki (jednak najczęściej są to kopie bardzo skomercjalizowanych placówek zachodnich, o wątpliwych wzorcach edukacyjnych).

Ekomuzeum daje ogromną szansę wszechstronnej prezentacji zróżnicowanych obiektów, miejsc, tradycji, historii czy legend, składających się na dziedzictwo ludzi i miejsca pozwala na zaproponowanie nowych doświadczeń i kształtowanie układów w krajobrazie oraz wykorzystanie zaniedbanych tradycyjnych obiektów, nadając im nowe funkcje.

Jednak ich działalność wymaga aktywizacji w różnych płaszczyznach, poza większą samodzielnością ekonomiczną, także w sferze integracji i aktywności lokalnej społeczności oraz lepszego wykorzystania w procesie promocji wiedzy i postaw (edukacji) zarówno wśród turystów jak i mieszkańców regionu.

Pobudzenie do działań społeczności lokalnych jest najwyższym priorytetem w ekomuzeum, rozumianym jako – opartą na inicjatywie, entuzjazmie i współpracy wielu osób – prezentację ciekawych elementów i związków wzajemnych przyrody, historii i tradycji własnego regionu, ewentualnie też innych (nawet dość odległych, jak „wioska helleńska” w Meklemburgii czy faktoria „rzymskie” w Pruszczu Gdańskim).

Tworzenie ekomuzeum wymaga wprawdzie nie tylko inwentaryzacji lokalnych zasobów regionu, ale też niekiedy dokonywania na potrzeby ekspozycji określonych interpretacji historii społecznej, przemian krajobrazu, jego sposobów użytkowania i rozwoju.

W takim sensie można mówić też raczej o „żywych” muzeach eko-kulturowych, których proveniencja bliska jest modnym obecnie rekonstrukcjom wydarzeń historycznych.

Eko-muzea stanowią przede wszystkim istotne atrakcje turystyczne, ale nie tylko – służą jako ośrodki niekonwencjonalnej edukacji i wzmacniania lokalnej tożsamości, integracji społecznej. Dają one oczywiście również wartościowe miejsca pracy.

Istotne funkcje:

- muzeum jako kluczowy punkt dla budowania lokalnej tożsamości i dobrych relacji (np. między dziećmi, młodzieżą a osobami starszymi) opartych o tradycje
- muzeum jako kluczowy element identyfikacji (wyróżnienia) kultury z otoczenia regionalnego – aktywne kontakty międzyregionalne w tym przyciągające gości, turystykę,

W Polsce północnej jest kilka miejsc gdzie można by podjąć się wdrożenia opisywanej idei, np.:

- W powiecie łęborskim – muzeum historii m. Łeby oraz projektowany park ekspozycyjny rzeki Łeby (zob. opis dalej):
  - W powiecie słupskim rozwinąć można istniejące oryginalne muzeum w postaci zespołu elektrowni wodnych na rzece Słupi muzea a przede wszystkim Muzeum Wsi Słowińskiej w miejscowościach Kluki i (zaczątkowo tylko), Swołowo, oraz Muzeum SPN.
- W powiecie tucholskim:
  - Akwedukt w Fojutowie i inne atrakcje związane z wielkim kanałem Brdy, inne z Brdą i z Borami Tucholskimi,
  - Muzeum Regionalne (tradycje Regionu Borów Tucholskich: kultura borowiacka – wioska borowiacka, sokolnictwo, rola i życie dawnej administracji leśnej),
- W powiecie nowodworskim:
  - atrakcje ekspozycyjne związane z bursztynem, zwłaszcza w miejscowości Jantar
  - miejsce corocznych Mistrzostw Świata w Poławianiu Bursztynu osada rybacka leżała na słynnym Bursztynowym Szlaku znanym już z czasów Cesarstwa Rzymskiego;
  - niespotykane nigdzie w Polsce w takiej ilości śluzy, mosty zwodzone i pontonowe, przepompownie, kanały, jazy i przepusty oraz wały przeciwpowodziowe;
  - zabudowa „holenderska” zagrody wzniesione w rozproszeniu w zupełnie płaskim terenie na sztucznie usypanych wzniesieniach przez osiedlonych na tych terenach w XVII i XVIII wieku osadników przybyłych z Holandii, głównie menonitów;
  - pozostałości po założonej w 1776 roku w Nowym Dworze fabryce wódek gatunkowych (słynna Stobbes Machandel) oraz browarze z 1784 roku.

Na obszarze Trójmiasta (metropolii gdańskiej), rolę elementu kluczowego dla sieci podobnych placówek na terenach wiejskich, mógłby być Eko Park Kolibki w oparciu o proponowany przez UG Ogród Botaniczny w dzielnicy Orłowo w Gdyni.

Byłby on także ośrodkiem pilotowym dla tego rodzaju inicjatyw, propagującym pewne wzorce.

Pełniłby on taką rolę w stosunku do istniejących placówek jak np. Prywatny Ogród Botaniczny pp. Butowskich w Gołubiu Kaszubskim czy park dendrologiczny należący do Lasów Państwowych w Wirtach pod Borzechowem, na terenie Powiatu Starogardzkiego.

Orłowo / Kolibki ma wybitne walory przyrody i krajobrazu, tradycje i pozostałości historii, a nie ma obecnie decyzji o dalszych losach. Potrzeba koncepcję ogrodu botanicznego o profilu zasadniczo poznawczo-naukowym rozwinąć na park tematyczny o szerszym zakresie a dający szanse mieszkańcom regionu na realizowanie tam specyficznych – „mądrych” i aktywnych - form rekreacji, a także a może przede wszystkim jako nowy silny element atrakcyjności metropolii dla turystów.

Inne miejsce na podobne działania stanowi zespół dolin leśnych w Gdańsku – Oliwie (np. Dol. Zimnej Wody, Radości – są już tam obok wybitnych atrakcji przyrodniczo-krajobrazowych, pocysterskie obiekty historycznego krajobrazu kulturowego muzealne, oraz unikatowy pod względem środowiska ogród zoologiczny.

EkoPark Rzeczny Błękitnej Krainy (dorzecze Łeby)

Celem projektu jest zwiększenie ruchu turystycznego na obszarze Powiatu Lęborskie poprzez stworzenie oryginalnego produktu turystycznego skierowanego do szerokiego kręgu klientów i oferowanego w okresie całego roku.

Projekt zakłada podjęcie szeregu działań o charakterze inwestycyjnym oraz organizacyjnym na odcinku wzdłuż rzeki Łeby od Lęborka do Łeby. Wszelkie działania mają spowodować powstanie wielorakich zachęt przyjazdów turystów o różnorodnych potrzebach.

Park wodny ma się rozpoczynać w Lęborku w widłach Łeby i jej dopływu – Okalicy. Na tym terenie zostanie zlokalizowana przystań kajakowa i przystań małych łodzi (port). Projektuje się, że obiekt ten będzie zlokalizowany nad sztucznie stworzonym jeziorkiem mającym połączenie z Okalicą i Łebą. Obok portu zostanie zlokalizowany park miniatur budowli związanych z rzekami. Będą tam miniatury młynów wodnych, tartaków, elektrowni wodnych, słynnych mostów, jazów, śluz itp. Kolejną atrakcją ma być terenowa mapa powiatu lęborskiego z wyszczególnionymi jego walorami. Na omawianym terenie będzie także zlokalizowane pole namiotowe, mała gastronomia oraz staw połowowy dla wędkarzy. Ważnym elementem projektu ma być infrastruktura edukacyjna w postaci tablic informacyjnych o florze i faunie pasa rzeki Łeby. Innym elementem będzie także baza firmy zajmującej się wypożyczaniem i transportem kajaków i łodzi. Zakłada się, że do projektu zostaną włączone pobliskie szkoły gdzie odbywać się będą działania typu seminaria, wykłady itp. dla grup odwiedzających park w celach edukacyjnych.

Kolejnym miejscem inwestycyjnym będzie zagospodarowanie nadbrzeża rzeki Łeby na odcinku między mostami w ciągu ulicy Staromiejskiej i Armii Krajowej w Lęborku oraz dostosowanie koryta w granicach miasta do pływania płaskodennymi łodziami wycieczkowymi. Zagospodarowanie nadbrzeża zawierać będzie taras nadwodny, na którym zlokalizowana zostanie kawiarenka oraz kamienne umocnienie brzegu zezwalające na dostęp do wody.

Cały obszar ma posiadać atrakcyjną szatę roślinną oraz ciekawą małą architekturę (mostki, oświetlenie, tarasy, tablice edukacyjne i informacyjne itp.)

Poza Lęborkiem zostaną zbudowane przystanie kajakowe wraz z niezbędną infrastrukturą po jednej w każdej gminie. Zostaną zlokalizowane w taki sposób, aby umożliwić turystom odwiedzenie szczególnie atrakcyjnych miejsc w gminie bądź skorzystanie ze specjalnie przygotowanych propozycji (np. smażalnia ryb ze stawów w Chocielewku).

Park wodny będzie częścią projektowanego kompleksu atrakcji turystycznych Lęborka. Inne komplementarne atrakcje to przepławka na Łebie oraz zagospodarowanie

Parku Chrobrego. Całość może stać się ważnym celem wypadów sobotnio-niedzielných dla mieszkańców trójmiasta a także kolejną atrakcją dla turystów wypoczywających w Łebie.

Partnerzy. Projekt powinien być realizowany we współpracy gmin nadlebskich, stowarzyszeń oraz podmiotów prywatnych zainteresowanych inwestowaniem na obszarze parku (firmy gastronomiczne, obsługa ruchu kajakowego, przewozy łodziami, usługi noclegowe itp.)

Zainteresowanie uczestnictwem w projekcie wyraziły władze m. Lęborka, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej, Stowarzyszenie Przyjaciół Rzeki Łeby, LOT Ziemi Lęborskiej i Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych. Szczególną rolę może odegrać ten ostatni, zainteresowany realizacją parku miniatur budowli nadwodnych, co mogłoby stanowić swoistą reklamę szkoły. Do uczestnictwa w projekcie zaproszone będą pozostałe gminy powiatu, oraz zainteresowane podmioty gospodarcze.

Szczególnym problemem, jaki stoi przed realizatorami projektu, jest opracowanie sposobu przeprawy kajaków przez jezioro Łebsko. Należy opracować taki sposób, aby pogodzić interesy ekonomiczne i ekologiczne oraz bezpieczeństwa (życia) ludzkiego).

Agro-eko Park Dorzecza Raduni „Pracowita Rzeka”

Ogólnym założeniem koncepcji utworzenia Agro-eko Parku Dorzecza Raduni jest zbudowanie podstaw dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego subregionu.

- Miejsce: obszar gmin wzdłuż rzeki Raduni, gdzie zlokalizowanych jest 5 historycznych ale stale pracujących elektrowni wodnych.
- Partnerzy: Zespół Elektrowni Wodnych Straszyn, gminy położone wzdłuż kaskady elektrowni wodnych rzeki Raduni.
- Założone kierunki działań w projekcie:
  - rozwój turystyki w regionie rzeki Raduni z wykorzystaniem lokalnych walorów przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem agroturystyki,
  - promocja odnawialnych źródeł energii:
- Sposoby działania:
  - szkolenia dla mieszkańców w zakresie podejmowania własnej działalności gospodarczej,
  - wizyty studyjne we wzorcowych gospodarstwach agroturystycznych,
  - szkolenia dla przedsiębiorców na temat umiejętnego pozyskiwanie środków oraz organizowanie przedsięwzięć mających na celu rozwój bazy hotelarskiej i agroturystycznej oraz rozwój sieci usług i rekreacji,
  - promocja regionu i aktywizacja mieszkańców gmin, w tym:
    - wydawnictwa, seminaria i konferencje,
    - akcje bezpośrednie z mieszkańcami (np. ekomitingi).

Z uwagi na swoje walory przyrodnicze oraz rozwój przyjaznego dla społeczeństwa rolnictwa ekologicznego, region dorzecza Raduni powinien stać się obszarem preferowanego rozwoju agroturystyki. Ośrodek rolnictwa ekologicznego stanowi miejscowe Technikum Ogrodnicze a produkowane przez nie owoce i warzywa, od kilku lat eksportowane są do krajów Unii Europejskiej.

Pod względem przyrodniczo-krajobrazowym obszar ten jest interesujący i dość „czysty”, chociaż graniczy z aglomeracją Gdańska. Niewielkie skupiska leśne, szachownica pól poprzecinana miedzami i zadrzewieniami śródpolnymi, drobne zbiorniki i ciekł wod-

ne oraz pagórkowaty w części teren może być atrakcyjnym miejscem wypoczynku weekendowego dla mieszkańców aglomeracji - miejskich dzielnic i pobliskich osiedli.

Głównym kierunkiem może być organizacja weekendowego wypoczynku ludności aglomeracji miejskiej, połączona z zaopatrzeniem w żywność ekologiczną, którą będzie można nabywać bezpośrednio w gospodarstwach oraz sklepach wiejskich. Samorządy lokalne oraz organizacja gospodarstw agroturystycznych powinny promować region poprzez organizację miejscowej działalności kulturalnej. Turystyka konna, rowerowa i piesza na odpowiednio zorganizowanych trasach powinna czynić wypoczynek bardziej atrakcyjny. Konieczny będzie też rozwój gospodarstw agroturystycznych oraz małych pensjonatów na terenie parku.

Produkt turystyczny miejscowości nadmorskiej o wysokiej międzynarodowej randze (Sopocki kompleks rekreacyjno-sportowy)

Sopot to 40 tysięczne miasto nad Zatoką Gdańską, które przez ok. 150 lat stopniowo pozyskując coraz bardziej wpływową i międzynarodową klientelę cechował rozwój jako typowego kąpieliska morskiego (funkcję tę wyraża najlepiej niemiecki termin: „Seebad”). Sytuacja zaczęła się zmieniać, gdy miasto to wprzęgnięte zostało w silny proces urbanizacji w układzie niemal milionowej aglomeracji gdańskiej, a w ostatnich kilkunastu latach skonfrontowane z walką konkurencyjną miast i oraz obszarów turystycznych, podjęło poszukiwanie specyfiki swej oferty produktowej.

Walory miasta i działania władz sprawiły, że obecnie Sopot zajmuje pierwsze miejsce pod względem jakości życia wśród miast w swojej klasie wielkości w Polsce¹. Dotyczy to zwłaszcza możliwości rekreacji i poziomu stopy życiowej. Jest to bardzo silny atut w owej walce. Sopot jest też miastem ludzi przedsiębiorczych. W strukturze dochodów budżetowych dochody własne stanowią prawie 50%, zaś udziały w dochodach budżetu państwa 20%.

Jednak Sopot jest również miastem o wyjątkowo niekorzystnej sytuacji demograficznej. Syntetyczny wskaźnik demograficzny obliczony dla miast o liczbie ludności poniżej 75 tysięcy plasuje Sopot w ostatniej, najgorszej grupie miast. Wynika to z bardzo niekorzystnego stosunku liczby ludności w wieku produkcyjnym do liczby ludności w wieku poprodukcyjnym.

Aby zwiększyć swą rolę jako głównego najbardziej atrakcyjnego ośrodka wolnoczasowego metropolii gdańskiej, i w ten sposób uniknąć prawdopodobnej zapaści grożącej w rezultacie problemów demograficznych i zbyt jednostronnego modelu (profilu) działalności Sopot powinien poszerzyć zakres funkcji i charakter produktów.

Stojąc przed wyborem strategii rozwoju władze miasta rozważały różne opcje wzmocnienia istniejących a też poniekąd tworzenia nowych funkcji (rodzajów aktywności społeczno-gospodarczych). Charakterystyczna dla Sopotu jest funkcja rezydencjalna (mieszkania i wszelkie usługi bytowe) dla wysokochodowych grup społecznych. W przypadku miasta, które jak Sopot dysponuje cennymi zasobami środowiska przyrodniczego, kulturowego i społecznego, proces zaspakajania potrzeb mieszkańców – tworzenie ofert w obrębie „produktów” kulturalnych, zdrowotnych, edukacyjnych, rekreacyjnych i mieszkaniowych, które służą zarówno mieszkańcom, jak i przyjezdnym – daje efekty

¹ Por. K. Gawlikowska-Hueckel, S. Umiński, *Jakość życia w miastach – powiatach grodzkich*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Polska Regionów Nr 3, Gdańsk 1999; także ranking Tygodnika WPROST z 2002 r.

synergiczne dla możliwości rozwoju gospodarczego. Jednak wśród analizowanych funkcji największą uwagę zwraca się oczywiście na funkcję rekreacji i rozrywki, szczególnie dla przyjeżdżających do aglomeracji gdańskiej biznesmenów, polityków, naukowców oraz funkcję kongresów i bardziej kameralnych spotkań itp. Nie można przy tym zapominać o roli miasta jako centrum „czasu wolnego” w Trójmieście i regionie. Sopot zaspakajając powinien w tym zakresie potrzeby:

- mieszkańców aglomeracji Trójmiejskiej, w zakresie ich codziennego i całotygodniowego wypoczynku,
- mieszkańców dalszych stref regionu, którzy do Sopotu przybywają okazjonalnie, zwłaszcza by spędzić tu weekend.

Oczywiście Sopot gości także zwykłych turystów jednodniowych („wycieczkowiczów”, pasantów) i wielodniowych („wczasowiczów”); których liczba jest pochodną głównie rozwijającej się bardzo dynamicznie turystyki krajowej i zagranicznej. Raczej stale jeszcze nową funkcją jest wypoczynek i lecznictwo uzdrowiskowe. Sopot stanowi już obecnie wysoko-standardowe centrum kultury i rozrywki.

Ewolucja profilu miasta jako kompleksowego produktu prowadzi w zasadzie w dwu kierunkach. Jednym z nich jest zagęszczenie (w przestrzeni i czasie) atrakcji z szeroko pojętej oferty kulturalnej, w tym rozrywki, sztuki ... także kulinarnej. Drugi kierunek nawiązuje bezpośrednio do walorów naturalnych położenia miasta.

Sopot posiada kilka kilometrów wyjątkowo szerokich, piaszczystych plaż. Warto zauważyć jednak, że w jego bliskim otoczeniu znajdują się trzy inne wybitne i odmienne ekosystemy krajobrazowe: delta największej polskiej rzeki Wisły, a od zachodu Pojezierze Kaszubskie, a na północy malownicza laguna Zatoki Puckiej i Półwysp Helski. Jest oczywiście jeszcze czwarty ekosystem - to rozległe akweny południowo-wschodniego Bałtyku.

Natomiast na obszarze miasta, poza harmonijnie zabudowanymi i zagospodarowanymi zielenią miejską dwoma tarasami (Sopot Dolny i Górny), jest jeszcze wysoczyznowy, pocięty dolinami duży kompleks leśny. Stanowi on fragment Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Istnienie tak cennego przyrodniczo obszaru bezpośrednio na styku z dużą aglomeracją miejską stanowi ewenement na skalę całej Europy. Park jest doskonałym miejscem dla uprawiania turystyki pieszej, rowerowej i hippicznej.

Do jego najcenniejszych walorów należą wielogatunkowe drzewostany, w tym buczyny pomorskiej, a także unikatowa, polodowcowa rzeźba terenu. W pobliżu granicy z Sopotem znajduje się bardzo oryginalny (chyba jeden z najpiękniejszych w Polsce i Europie) ogród zoologiczny. Położony jest w dolinie leśnej, częściowo na zboczach wzgórz i wykorzystuje naturalne zbiorniki wodne – zapewnia więc wyjątkowe miejsce egzystencji różnorodnych gatunków zwierząt, a zwiedzającym możliwość wszechstronnego wypoczynku.

Z racji położenia nad Zatoką Gdańską Sopot przede wszystkim oferuje wiele atrakcji miłośnikom sportów wodnych i rekreacji.

Sopot znany jest ze znanego w skali międzynarodowych dokonań klubu i ośrodka szkoleniowego windsurfingu i kitesurfingu, ale też można wyczerterować tu jacht lub katamaran. Stąd niedaleko jest do innych akwenów południowego Bałtyku. Najbardziej dogodnym i bliskim miejscem dla żeglarstwa, windsurfingu, kitesurfingu, nurkowania, wędkowania czy innych sposobów aktywnego spędzania wolnego czasu jest Zatoka Pucka. Położone wokół tego stosunkowo płytkiego akwenu małe porty i przystanie, okólna ścieżka rowerowa, w Pucku kompleks sportowy (sala gimnastyczna, kręgielnia, siłownia, boisko do piłki nożnej, stadion lekkoatletyczny).

Od 2006 r. dostać się tam można w sposób „zrównoważony” tzw. tramwajem wodnym, zarazem wygodnie i tanio, w prawdziwym morskim klimacie, czyli po prostu dość szybkim statkiem żeglugi przybrzeżnej. Pomysł nie jest oczywiście nowy ale wobec paraliżu tras drogowych (w wyniku zatłoczenia przez nadmierną w stosunku do przepustowości tych dróg liczbę pojazdów), godny by go teraz zrealizować skutecznie, tj. przyciągając maksymalnie dużo osób dotąd korzystających z samochodów, jak również turystów zagranicznych czy generalnie o nieco wyższych wymaganiach i ... zdolnościach płatniczych.. W pierwszym sezonie popyt na podróż tramwajem na Hel okazał się znaczny, jednak obawiać się można o trwałość i efektywność tego produktu w perspektywie wieloletniej. O ile Gdynia postarała się o wcześniejsze rozpropagowanie zamierzenia a przede wszystkim zorganizowała dowóz potencjalnych pasażerów bezpośrednio do nabrzeża, to strona marketingowa wariantu gdańskiego w aktualnym stanie jest raczej słaba. Przygotowano materiały ulotne i plakaty, ale ze względu na nietrwałość i stań tramwaju wodnego na Hel określona w materiałach informacyjnych Gdańska jako „obok baszty Łabędź”, jest trudna do zidentyfikowania w przestrzeni miasta. Można mieć spore wątpliwości, czy któryś z gości z Niemiec, Anglii, Francji czy Hiszpanii odnajdzie to miejsce. W kluczowych turystycznie punktach miasta (najbardziej uczęszczanych) tj. na ul. Długiej, na Długim Targu, nie ma billboardów ani dostępnych podobnego typu innych sposobów przekazu informacji łatwych do odbioru.

Niezależnie od regularnej i szybkiej komunikacji tramwajowej inną atrakcją, którą należałoby zaoferować to rejs prawdziwym „parostatkiem”, czyli jednostką w stylu retro² i z programem rozrywkowym. Produkt nastawiony byłby na turystów żądnych przyjemności nieco dłuższego pobytu na wodach morskich oraz maksymalnie przyjemnego spędzenia czasu w trakcie rejsu. Oczywiście, rejsy mogłyby odbywać się w relacjach dalszych niż Trójmiasto – Hel / Jastarnia, np. do Łeby lub Krynicy Morskiej (w tym ostatnim przypadku po wybudowaniu mola planowanego w tej miejscowości lub droga wodną morsko-śródlądową – wejście z Zatoki Wisłą-Przekopem, rejs wschodnim ramieniem delty Wisły – Szkarpawą i dalej poprzez Zalew, którego akwen to wody morskie wewnętrzne Polski i Rosji).

Do obiektów najbardziej atrakcyjnych, które tworzą potencjał dla rozwoju sopockich nowych produktów należą:

Najdłuższe drewniane molo w Europie o długości 511 m. Przy molo cumować mogą także jachty a w jego pobliżu odbywają się atrakcyjne imprezy żeglarskie, jednak z prawdziwego zdarzenia marina w tym najbardziej znanym rekreacyjnym centrum Pomorza jest dopiero w planach na najbliższe lata. Kilka bardzo oryginalnych koncepcji realizacyjnych powstało w ramach projektu SuPortNet II – Sustainable Spatial Development with a Network of Ports for Boat Tourism.

Dwa zespoły wysokiej klasy kortów tenisa ziemnego. Historia uprawiania tenisa w tym miejscu sięga końca XIX wieku. Najbardziej znane są korty Sopockiego Towarzystwa Tenisowego położone w jego strefie nadmorskiej. Jest to miejsce wielu międzynarodowych rozgrywek tej dyscypliny sportu.

---

² Najstarsi mieszkańcy i turyści pamiętają jeszcze takie parowce jak „Panna Wodna”, czy „Barbara”, których sylwetki charakterystyczne były dla wód Zatoki Gdańskiej, zwłaszcza kłęby czarnego dymu unoszące się z ich kominów, gdy statki te odbijały od sopockiego Mola. Bardziej odpowiednia byłaby jednostka o wielkości i w typie – też już nieistniejącego – „Mazowska”, ale oczywiście znacznie nowocześniejsza pod względem technicznym.

Jednocześnie można tu rozgrywać aż 25 pojedynków. Ponadto klub oferuje wygodne trybuny, gabinety odnowy biologicznej, funkcjonalny budynek klubowy, w którym ma siedzibę Sopotka Akademia Tenisowa, a przede wszystkim dwie nowoczesne hale dysponujące siedmioma kortami, co umożliwia grę przez cały rok.

Centrum rozrywki wodnej Aquapark. Znajdują się tu baseny rekreacyjne, zjeżdżalnie, kaskady, bicz i masaże wodne. Centrum dysponuje 7 różnymi saunami, profesjonalnym gabinetem odnowy biologicznej i jacuzzi. Uzupełnieniem oferty jest m.in. nowoczesny bowling.

Kompleks ten uzupełnia znajdujący się obok nich Basen Pływacki. Niecałe 200 m wzdłuż ulicy Jana Haffnera, nazwanej imieniem francuskiego lekarza wojsk Napoleońskich, który zainicjował powstanie sopockiego kurortu – trafimy do hotelu Haffner. Zlokalizowany w nim Instytut SANUS zapewnia siłownię firmy TECHNOGYM wraz ze studium cardio, oraz klimatyzowane sale ćwiczeń i zajęć aerobowych.

Hipodrom, gdzie odbywa się ok. 30 zawodów i innych imprez dla miłośników koni (w tym CSIO, WKKW). Jest to jedyny chyba na świecie tor wyścigowy z widokiem na morze – z wysokości trybun widoczna jest Zatoka Gdańska.

Stadion lekkoatletyczny - bardzo dobrze wyposażony i urządzony, a przy tym niezwykle urokliwy, bo położony w parku leśnym. Odbywają się na nim corocznie m.in. zawody rangi międzynarodowej.

W Sopocie uczestniczyć też można w meczach rugby, czy różnego rodzaju nietypowych wyścigach, które wykorzystują bogactwo warunków środowiskowych tego miasta jak triathlon, czy górski cross motorowy.

Obok malowniczo położonych obiektów gdzie sport można uprawiać w sezonie letnim, istnieje także możliwość aktywnego wypoczynku w sezonie zimowym na trasach leśnych Wzgórz Morenowych, idealnych dla miłośników narciarstwa biegowego i zjazdowego.

Granice zacierają się nie tylko między kulturą a rozrywką. Łączą się te sfery często również z rekreacją i sportem. Bardzo liczne w sezonie letnim imprezy żeglarskie są imprezami nie tylko sportowymi czy rekreacyjnymi, ale i o wymiarze rozrywkowym – okraszane występami artystycznymi stanowią jedne z ważniejszych atrakcji turystycznych.

Przykładem obiektu, który służyć będzie wielu funkcjom jednocześnie jest Hala Sportowo-Widowiskowa i Kongresowa powstająca na granicy Gdańska i Sopotu. Pozwoli ona organizować imprezy sportowe 40 dyscyplin o randze mistrzostw Europy czy świata. Zaprojektowano także niezbędne zaplecze w postaci barów, restauracji, salonów odnowy biologicznej czy sklepów. Jako Centrum Kongresowe, zdolna będzie przyjąć 15 tysięcy osób (tylko w tym jednym obiekcie!).

Produkty turystyki zrównoważonej w obszarze cennym pod względem ekologicznym i kulturowym (Słowiński Park Narodowy i jego otoczenie)

Turystyka zrównoważona, a zwłaszcza szeroko pojęta turystyka ekologiczna (nakierowana na poznawanie, „odkrywanie” przyrody i krajobrazu kulturowego, odnowę sił fizycznych i intelektualnych, w tym różne formy uzdrowiskowe, edukacyjne, twórcze, psychologiczne itp.) jest tą funkcją regionu, która przynieść może najbardziej obiecujące efekty w sferze celów ekonomicznych a także społecznych i ekologicznych. Jednocześnie rozwój turystyki wymaga najbardziej intensywnych i wielostronnych działań. Polityka sprzyjająca turystyce, koniecznie obejmować powinna również działania w wielu innych sektorach i sferach, np.:

- w sferze przekształceń infrastruktury i zagospodarowania przestrzennego,
- w sferze społecznej (środowiska społecznego, w którym będą się „poruszać” i z którego gościnności korzystać będą turyści),
- w sferze produkcji specyficznych wyrobów przemysłowych i rolnych, które uzupełniać mogą lokalną ofertę dla turystów itp.

Koncepcje wybranych produktów ekoturystyki³

Przygotowanie szlaków i organizacja spływów rzeką

- Sytuacja:

Rzeki regionu mają różny charakter: Łeba – leniwie płynąca przez ciekawe fragmenty łąk i torfowisk, problemem – ze względu na ochronę przyrody i bezpieczeństwo żeglugi małych jednostek – jest „wejście” na jezioro Łebsko; Łupawa – rzeka „dzika”, nieuregulowana, częściowo o charakterze górskim (przełomy, wodospady), płynąca w malowniczych wąwozach, liczne stare młyny i inne atrakcyjne przyrodniczo fragmenty na trasie.

- Produkty:

- indywidualne lub grupowe spływy kajakowe, jedno lub kilkudniowe (możliwe także z przewodnikiem)
- grupowe spływy łodziami (tratwami) jednodniowe, z przewodnikiem (wioślarzami); posiłek na trasie (ognisko, pieczenie barana, kiełbasek lub innych lokalnych specjalności)

- Zadania realizacyjne:

- określenie odcinków 1-dniowych (na podstawie istniejących przewodników kajakowych); zapewnienie dojazdu do punktów początkowych (np. dla tras 2 i 5 dniowych);
- wyznaczenie i przygotowanie pól biwakowych, miejsca na ognisko-kuchnię, toalety-latryny, pojemniki na śmieci, zabezpieczenia dla kajaków, rozpoznanie i stworzenie u gospodarzy możliwości noclegowych, oraz atrakcji (np. pieczenie barana, kąpiel w bani itp.);
- oznakowanie trasy spływu (tablice informacyjne);
- przygotowanie ilustrowanego przewodnika z zaznaczonymi i opisanymi atrakcjami na trasie, możliwościami noclegowymi, zaopatrzeniowymi, gastronomicznymi itp.; ciągła oraz szeroka promocja;
- zorganizowanie wypożyczalni kajaków oraz systemu ich przewozu do punktu (-ów) startu; dla Łeby – wynajmowanie i organizacja serwisu łodzi lub małych barek.

- Konieczna współpraca partnerska:

Prace przygotowawcze w terenie możliwe do wykonania z pomocą SPN, lasów państwowych, mieszkańców zainteresowanych wsi itp, dalszy etap zrealizować mogą sami zainteresowani gospodarze;

Przygotowanie ilustrowanego przewodnika może być zrealizowane przez jednostkę zajmującą się promocją i/lub organizacją turystyki w regionie, natomiast uruchomienie serwisu kajakowego wymaga pomocy finansowej lub osób z kapitałem.

---

³ Koncepcje te opracowali: A. Wiszniewska i A. Weigle z Narodowej Fundacji Ochrony Środowiska w Warszawie w ramach Strategii Rozwoju Regionu Słowińskiego.

Utworzenie Arboretum oraz Labiryntu

- Sytuacja:
  - przy wielu zabytkowych pałacach (np. w Charbrowie, Wolinii), znajdują się unikatowe zespoły parkowe, z przepięknymi, pomnikowymi drzewami i inną roślinnością, częściowo egzotyczna; istnieją tradycje urządzania stylowych ogrodów ozdobnych.
- Produkty:
  - Arboretum – ogród dendrologiczny kolekcja drzew i krzewów dla ochrony i interesujących form ekspozycji rzadkich odmian, oraz sprzedaży roślin, stanowiące jedną z nowych atrakcji regionu ale nawiązujących do tradycji kulturowych;
  - Labirynt (służący medytacjom lub rekreacji o charakterze współzawodniczym) ukształtowany ze strzyżonych roślin i/lub elementów tradycyjnych form budowlanych, lub z wykorzystaniem lokalnego materiału – bloków torfu.
- Zadania realizacyjne:
  - rozpoznanie prawnych możliwości przejęcia (wykorzystania) obiektu (-ów);
  - zatrudnienie 1 konsultanta - architekta zieleni, ogrodnika do wykonania projektu rewitalizacji;
  - uporządkowanie parku, wyznaczenie ścieżek, oznakowanie obiektów;
  - odrestaurowanie pawilonu-oranżerii, odbudowa systemu ogrzewania, założenie hodowli roślin „egzotycznych”;
  - przygotowanie ilustrowanego przewodnika. szeroka promocja.
- Konieczna współpraca partnerska:

Projekt wymaga współpracy kilku partnerów, choć stopień ich zaangażowania może być stosunkowo niewielki. Do działań partnerów należą:

  - pkt 2 – współpraca w ramach międzynarodowego programu (np. „Umbrella”);
  - pkt 3 – Urząd Pracy (zatrudnienie pracowników interwencyjnych), pomoc lasów państwowych lub służb SPN, mieszkańców zainteresowanych wsi itp.;
  - pkt 4 - wymaga pomocy finansowej lub osób z kapitałem;
  - pkt 5 - do zrealizowania przez jednostkę zajmującą się promocją i/lub organizacją turystyki w regionie; obsługa obiektu - do zorganizowania przez firmę prowadzącą.

Obiekty i wyprawy dla „podglądania” ptaków

- Sytuacja:

Obszar jest miejscem występowania (w tym także lęgu) wielu gatunków ptaków; ta grupa zwierząt ma niewątpliwie najszerzy krąg zwolenników (ornitologów zawodowców i amatorów), a “podglądanie” ptaków należy do jednej z najpopularniejszych dziedzin turystyki przyrodniczej na zachodzie Europy; teren już teraz jest atrakcyjny (a może stać się jeszcze bardziej) dla turystów krajowych i zagranicznych zainteresowanych przyrodą.
- Produkt:
  - stworzenie ułatwień „podglądania” przyrody (w tym szczególnie ptaków) przez budowę wież i punktów widokowych, wypożyczanie sprzętu, przewodnictwo, w efekcie wydłużenie sezonu turystycznego (o wiosnę – sezon lęgowy).
- Zadania realizacyjne:
  - rozpoznanie miejsc możliwych (i nie konfliktowych) do zbudowania wież i punktów widokowych oraz terenów do penetracji łodziami;

- przygotowanie i uzgodnienie dokumentacji projektowej, wykonanie wież i punktów widokowych;
- zorganizowanie punktu wynajmu łodzi; specjalistycznego sprzętu optycznego i fotograficznego, magnetofonów i kaset z nagranyymi głosami ptaków itp.;
- wykonanie tablic informacyjnych z rysunkami i opisami gat. ptaków;
- opracowanie i szeroka promocja ilustrowanych przewodników.
- Konieczna współpraca partnerska:
  - projekt wymaga zaangażowania służb SPN oraz stowarzyszenia OTOP, także stosunkowo niewielkiego współdziałania z administracją lasów państwowych oraz mieszkańców zainteresowanych wsi.

Kluczową kwestią jest jednak logistyka wypraw w okresach większego zainteresowania. Konieczne może być wynajęcie zespołu profesjonalnych organizatorów tego typu przedsięwzięć.

Tworzenie produktów agro i ekoturystycznych⁴

Ekologizacja i przystosowanie do agroturystyki wsi

- Sytuacja i produkt:

Z uwagi na brak możliwości funkcjonowania w dotychczasowym charakterze przekształcenie charakteru wsi na miejscowość turystyczno-wypoczynkowa nastawioną na turystykę kwalifikowaną i kameralne formy wypoczynku (wczasy "przy rodzinie") z miejscami noclegowymi jako pokoje wynajmowane "u gospodarzy"
- Cele i rezultaty projektu:
  - Zachowanie wartości krajobrazowych i historycznych oraz wykorzystanie unikatowego położenia krajobrazowego.
  - Aktywizacja mieszkańców, utworzenie miejsc pracy.
  - Powiększenie i uatrakcyjnienie oferty turystycznej regionu.
- Zadania projektu:
  - Stworzenie podstaw informacyjno-prawnych i programowo-organizacyjnych przekształceń wsi
  - Bezinwestycyjne prace porządkowe w przestrzeni publicznej (wykonywane w ramach robót publicznych, a także częściowo przez uczniów szkolnych)
  - Przekształcenia własnościowe - prywatyzacja nieruchomości
  - Przekształcenia przestrzeni publicznych prowadzące do zwiększenia ładu przestrzennego (poprawy estetyki i funkcjonalności).

Uwarunkowania realizacyjne projektu

- Konsultacje z mieszkańcami oraz z właścicielami nieruchomości nie będących mieszkańcami wsi (cele, propozycje rozwiązań, sposoby organizacji i realizacji, udział w realizacji).
- Organizacja praktyki studentów Wydziału Architektury Politechniki Gdańskiej.
- Pozyskiwanie funduszy:
  - z Urzędu Pracy - na prace publiczne,

---

⁴ Oparte na koncepcji, której autorem jest Jacek Sołtys.

- z innych źródeł zewnętrznych (np. z zagranicznych programów pomocy).
- Produkty:
  - Zrewitalizowana wieś o dostosowanej zabudowie, z nową infrastrukturą i o powiększonej poprzez nowe inwestycje bazy noclegowej (kwatery, „letniska rodzinne”), obiekty usług oraz plac sportowy na łąkach nadbrzeżnych:
    - Zabytkowy zespół dworsko-parkowy z folwarkiem wykorzystywany na cele wczasowe związane z czynnymi formami edukacji ekologicznej, lub jako stacja badawcza (we współpracy z SPN), obserwatorium, laboratoria doświadczalne (czyste środowisko!):
      - opracowanie koncepcji rewitalizacji zabytkowego zespołu (w porozumieniu z konserwatorem zabytków);
      - właściwa rewaloryzacja zespołu z elementami rekonstrukcji (dwór) i przystosowaniem funkcjonalnym;
      - stacja pomp – dawne siedlisko strażnika wodnego nad kanałem;
      - funkcja: – gastronomia, handel, rekreacja - m. in. jako punkt na trasie turystycznego szlaku drogi Przygotowanie koncepcyjne i organizacyjne zestawu wycieczek na trasie Leba-Kluki jako nowego produktu turystycznego regionu.

Organizacja wycieczek na trasie Leba-Kluki

- Sytuacja wyjściowa i opis projektu:
  - Skansen w Klukach jest jedną z większych atrakcji regionu. W sezonie odbywają się rejsy po jeziorze Łebsko na trasie Leba-Kluki, połączone ze zwiedzaniem skansenu (podróż wodą w obie strony). Droga samochodowa do Kluk ma 63 km. Zrealizowana przez ARR trasa turystyczna dla pojazdów niemotorowych mogłaby być intensywniej użytkowana i przyczynić się do uruchomienia usług przy niej (np. gastronomicznych). Wycieczki na trasie Leba-Kluki mają pewną wadę: konieczność powrotu tym samym środkiem, tą samą trasą.
  - Powrót inną trasą i używanie różnych środków komunikacji zwiększyłby nie tylko atrakcyjność wycieczek lecz w niektórych przypadkach nastąpiłoby też obniżenie ceny.
- Cele:
  - Uatrakcyjnienie pobytu w Lebie.
  - Zwiększenie ruchu turystycznego w gminach wiejskich regionu. Zwiększenie dochodów ludności regionu oraz gmin (zwłaszcza wiejskich) z turystyki.
  - Promocja walorów turystycznych i krajobrazowych regionu, w tym możliwości uprawiania różnych form turystyki: rozpowszechnianie informacji o wycieczkach, ich reklama w Lebie (i nie tylko) oraz wrażenia i relacje uczestników wycieczek zachęcać będzie innych turystów do przyjazdu, także do samodzielnego odbywania wycieczek na trasach analogicznych oraz innych.
- Powiązania z innymi projektami:
  - Projekt wiąże się z dokończeniem, zagospodarowaniem i promocją szlaku pieszo-rowerowo-konnego Leba-Kluki oraz aktywizację ludności w kierunku świadczenia różnych niskonakładowych usług turystycznych, w tym w obiektach agroturystycznych, oraz powiązany jest ściśle z projektem „Ekologizacja” i przystosowanie do agroturystyki wsi Żarnowska i Izbica.

Współdziałanie partnerów projektu (warianty organizacyjne)

Wariant I a – Realizacja w oparciu o własne środki oferentów; Podmiot wyłoniony w drodze procedury zamówień publicznych jako organizator całości prac związanych z wprowadzeniem na rynek i funkcjonowaniem oferowanego produktu lub jego główny tour-operator, otrzyma koncesję na realizację elementów programu na terenie Słowińskiego Parku Narodowego i ewentualnie gwarancję kredytu na uruchomienie projektu.

Wariant I b – jak wyżej, lecz ze znaczącym wsparciem finansowym Agencji Rozwoju Regionalnego (ARR) lub Agencji Turystycznej (AT): np. leasing sprzętu, ewent. dofinansowanie pokrywające częściowo zakup sprzętu.

Wariant II – Przygotowanie programowe, organizacyjne i finansowanie przedsięwzięcia nastąpiłoby w ramach ARR lub AT, przez jedną z tych publicznych agencji odbywałaby się także sprzedaż ofert w ramach produktu, natomiast w wyniku otwartego przetargu udzielona byłaby koncesja na świadczenie konkretnych usług (np. prowadzenie wycieczek).